

MÖRKEKLEFS GROTTA

1875

Ett besök
till Mörkekleks grotta år 1875

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-049-3

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.

Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

Varje år kommer tusentals turister till Kinnekulle för att njuta av den vilda naturen.

Men på 1800-talet var det i stället pryddiga grottor, och parkliknande skogar som lockade.

I den här e-boken får du läsa om en av 1800-talets mest populära sevärdheter: Mörkeklevs grotta.

I dag hade man nog inte fått bygga de pryddiga trapporna och murarna vid Mörkeklevs grotta och källa. Platsen ligger nämligen mitt i ett naturreservat.

Men platsen är precis lika vacker i dag som 1875 då den här beskrivningen av grottan publicerades.

I dag tar man sig enkelt hit, det finns en parkeringsplats bara några minuters promenad bort genom en vacker skog. Precis som 1875 finns utsiktsplatsen Predikstolen kvar ovanpå grottan.

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

Ett besök till Mörkeklef år 1875

Den här texten publicerades ursprungligen år 1875 i tidskriften "Svenska Familj-Journalen" med rubriken "Mörkekleks grotta". Texten publicerades anonymt.

På Venerns sydöstra strand höjer sig det märkligaste af Vester-götlands öfvergångsberg, det natursköna Kinnekulle.

En folksägen berättar att i urtiden fyra jättar, Kinne, Helle, Gomer och Mare, haft sin boning i bergets salar och gifvit sitt namn åt Kinnekulle, Hellekis, Gum och Maretorp, äfvensom att Essgårdet, en gård i Husaby socken, blifvit uppkallad efter Mares dotter Essa. En annan tradition härleder säteriet Hellekis namn af nämnda Helle och hans hustru Kisa, hvilkas grafvar ännu visas i Hellekis djurgård. Med äfventyr, att alldeles bortblåsa den poetiska nimbus folksagan kastat öfver namnets härledning, kunna vi upplysa att Kinnekulle i äldsta tider kallades »Kindabergh» och under detta namn redan omtalas i Sigfridslegenden.

Berget, af folket i dagligt tal kalladt »Kullen», har en höjd af närmare niohundra fot öfver hafvet och synes med sina behagfullt slutande sidor vida omkring både utåt Venern och från Vestgötaslätten.

Också är det en ganska anseelig bergmassa denna kulle, hvilken på några mils afstånd hägrar, som ett uppstigande åskmoln vid synkretsens rand. Den har nemligen en sträckning i söder och norr af öfver två mil och en bredd i öster och vester af närmare en mil. För de kringboende är Kinnekulle liksom andra höga enstaka berg en temligen påtaglig väderleksspåman, som med molnfri hjessa bådard klart och vackert väder; men som, då han höljer sin panna i dimmar och moln, spår nederbörd och oväder.

Ända från Forshem, en half mil från bergets fot på norra sidan, slingrar sig vägen alltjemte uppåt tills man kommer till en afsats i berget och mötes af en tvärbrant stenvägg, som synes göra all vidare färd omöjlig. Men en annan väg vidtager och förer till en ny afsats o. s. v. tills man uppnår sjelfva spetsen af kullen.

Dessa afsatser, hvilka höja sig terrasslikt den ena öfver den andra, utmärka de olika lagren i bergets bildning och betecknas på ortens språk med namnen Sandstensklefvan, Limstensklefvan, Rödstensklefvan och Gorstensklefvan. Den ofvanpå kalkstenen liggande lerskiffern kallas af folket »Kråkberg» och en öfverst lagrade trappan för »Järnbinda».

Det nedersta berglagret, eller Sandstensklefvan, har ofvan jord en mäktighet af omkring åttio fot. Det utgöres, såsom namnet ger tillkänna, af sandsten, af en hvit, något i gult stötande färg, ofvantill täckt af sand eller en rödblandad mylla, på sina ställen äfven af mosand. Nästa lager, Limstensklefvan, består af kalksten och har en djuplek af vid pass sjuttio fot. Rödstens-klefvan, som sedan kommer i ordningen, har föga mer än hälften af Limstensklefvans mäktighet och utgöres af lerskiffer af dels mörkgrå, dels rödaktig färg. Gorstens-klefvan, en annan art af skiffer, täckes ofvantill, såsom nyss sa-

des, af trapp. De nu nämnda afsatserna eller berglagren äro för öfrigt af den storlek, att de bilda vidsträckta rymder, beväxta med barr- och löfskog och deremellan de bördigaste åkerfält och vackraste ängar, i hvilka äple- och körsbärsträd växa vilda och gräsmattan prunkar med en växtlighet af verklig sydländsk natur.

Kullens geologiska bildning, d. v. s. de lösa berglager, af hvilka den i en aflägsen urtid blifvit formad, utmärker sig bland annat för flere egendomliga grottbildningar. På några ställen torde dessa vara mennisko-flitens verk, men i allmänhet måste de anses såsom verkningar af vattnet; antingen genom urgröpning af hafsvågorna vid ett högre vattenstånd eller genom bortsköljning af delar af berget från dess inre kommande källådror. En dylik har synbarligen varit skapelsekraften vid bildningen af Mörkekleksgrottan.

När man kommande norrifrån passerat Hönsäter, går vägen vidare, genom en verkligt paradisk ängd, fram genom de skogspartier, som tillhöra det herrliga Hellekis, det förtjusande Råbäck. De olika trädslagen bilda, i målande omvexling, på den mot sjön sluttande slätten än strödda och än på de mot »kullen» stigande klippafsatserna klängande grupper. Här och der formera sig träden ock till långa, öfver vägen hvälfda gröna »tunnelar», hvilkas festonlikt nedhängande löfverk allt som oftast berör den färdandes hjessa. Men det mest egendomliga i den nejd, som omgifver de nämnda herresätena, träffas dock först när man genom parken vid Råbäck öfver labyrintiskt sligrande gångstigar och uppför af stenhällar byggda trappor slutligen når det romantiska Mörkeklef, en fördjupning af rödstensberget, hvilket sistnämnda, med sina öfver grottans väggar framskjutande skifferbäddar, har formen af ett rundtorn. Längst in framspringer ur berget en kristallklar källåder, som under grottans botten banar

sig väg till det nedanför liggande brådjuget. Den behagliga svalkan i grottan, vattnets melodiska klang mot stenhällarna, och der utanför den rika grönskan af lummiga löfträd, i hvilkas kronor tusentals bevingade sångare uppstämman sina qvittrande körer, bilda tillsammans ett harmoniskt helt, som ej blott fångslar öga och öra, utan ock mäktigt tilltalar den inre känslan.

Ett intryck af lika tilltalande art, men af helt annan beskaffenhet, erfar den vallfärdande, som besöker dessa ställen, då ängarna kläda sig i sommarskrud och de vilda körsbärslundarna snöa sina blomsterskatter på jorden. Vid hvad årstid som helst är dock alltid Mörkeklef hufvudpunkten i denna naturens herrlighet och till och med vintertiden skall en vandring dit icke anses för lönlös.

Men det är icke blott vid grottan, icke blott vid det väldiga klippblockets fot som ett stegradt intresse framkallas, utan också på sjelfva den tornlika klippans höga, af knotiga stammar och tätt bladverk kransade plåtå — en af naturen bildad balkong — upprullar sig för blicken en tafla af sällspord art. Trappor af väl hundrade steg och af samma art som de förut antydda leda genom de skuggrika boskéerna upp på rödstensberget. En liten omväg för derefter snart till »balkongen», från hvilken så väl under åskådarens fötter, som å ömse sidor löfrika trädkronor fortgå i mjuka linier, tills slutligen det alltmer och mer djupa perspektivet sammantränger sig till ram för en framskymtande vattenspegel, en liten bit blott af Venerns stora yta, men tillräcklig för att återstråla bilden af det längst bort i bakgrunden skimrande Leckö slott med dess hvita murar och höga tinnar.

Ingen som besöker Kinnekulle och allraminst den, som hunnit till Råbäck och Mörkeklef, lär försumma att bestiga Kinnekulles topp, den så kallade Högkullen. Efter en rätt mödosam vandring

uppför de oftast branta stigarna kommer man äntligen till öfversta planen, som är nästan cirkelrund, sluttande åt alla sidor och skogbe-
vusen, hvilket senare förhållande gör att man icke på samma gång
kan se fritt åt alla sidor. Men både vid planens vestra och östra kan-
ter finnas ståndpunkter, skilda från hvarandra endast genom en fjer-
dedels timmes vandring, hvilka äro lämpliga för uppfattning af de
omfattande utsigterna. Man får den herrligaste öfverblick af nästan
hela Skaraborgs län och en stor del af Venern. I nordost och sydvest
synas i fjerran Mariestad och Lidköping; på den ofantliga slätten i ös-
ter skimra en mängd landskyrkor såsom små hvita punkter och från
Kinnevikens motsatta sida uppdyker Kållandsö med borg och torn.

Dessa vidsträckta »rundtaflor» täfla med dem som några af de
norrländska landskapen ega och hvilka i synnerhet äro så karakteris-
tiska för Jemtland. Och bland allt hvad mellersta eller södra Sverige
inom denna art kan visa torde med fullt skäl kunna sägas att Kinne-
kulle står främst.

Mörkeklefs grotta på Kinnekulle.

(Teckning af C. S. Hallbeck.)

Viktiga ord och personer

Boské.

Gammaldags uttryck för lund eller lustpark. Kommer från det franska ordet "bosquet".

Fot.

Längdmått. En fot motsvarar 29,6 cm.

Festong.

Festonger är ett bågformigt slingrande band som används som utsmyckning. Festonger föreställer oftast blommor, frukter och lövverk.

Hallbeck, Karl Svante.

[1826–1897] Svensk illustratör från Göteborg som startade Ny Illustrerad Tidning. Flyttade till USA på 1860-talet som tecknare för Svenska Familj-Journalen.

Nimbus.

Latinsk ord som betyder "gloria" eller "strålgång".

Sigfrid.

Engelsk biskop som missionerade i Sverige under början av

1000-talet. Han ska ha varit den förste biskopen i Skara men också ha missionerat i Växjö. Kallas ibland för "S:t Sigfrid" trots att det är osäkert om han någonsin blivit kanoniserad. Sigfridslegenden handlar om Sigfrid och hur han döpte kungen Olof Skötkonung i Husaby källa.

Fler böcker: E-boksforlaget.se

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Det här förlaget är specialiserat på utgivning av äldre texter om arkeologi, resor och biografier.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott»"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"

- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulla patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"

Arkeologi

- "Solgudens yxa och Tors hammare"

- (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)
- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)

- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)
- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"

- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"
- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "En resa på Rhen år 1866"
- "Ett besök i Ystad år 1872"

Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

Vikingar

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)